

Året, der gik

Endnu et begivenhedsrigt år er ved at rinde ud på Peter Skautrup Centret for Jysk Dialektforskning, og redaktørerne Mette-Marie Møller Svendsen og Kristoffer Friis Bøegh har – sammen med alle forfattere – igen gjort en fantastisk indsats med at udgive et nyt nummer af *Ord & Sag*! *Ord & Sag* 44 er spækket med indhold om jysk og sproglig variation, der bl.a. vidner om, hvordan kollegerne på og udenfor Centret samt studerende i løbet af 2024 har undersøgt de jyske dialekter ud fra forskellige perspektiver. *Ord & Sag* 44 giver – igen – et godt indblik i årets gang og den store aktivitet, der foregår på Centret.

Hvis vi starter med de yngste bidragydere, så har Centret haft fornøjelsen af at huse hele to praktikanter, Maja Demetry Thomasen Holm og Cecilie Paaske Palle Kehling, begge kandidatstuderende på Lingvistik, Aarhus Universitet. Først og fremmest har det været en stor fornøjelse at have haft dem som midlertidige kolleger på Centret, hvor de har spredt deres begejstring over vores forskningsfelt, ud over at være engagerede og myreflittige. De har bl.a. arbejdet med databehandling og digitalisering, fx vores topografiske register med over 2.500 punkter i QGIS og noget af arkivmaterialet til Peter Skautrups undersøgelse af artikelgrænsen (se [Bøegh 2022](#)); de har bl.a. hjulpet med redaktionsarbejde af *Ord & Sag*; og de har været optaget af kulturhistorisk formidling og arkivarbejde. Den sidste opgave har for Maja bl.a. resulteret i artiklen “Peter Skautrup Centrets spørgelister: om når jyderne ‘fistrer, fister, finstrer omkring’ på side 59-71, mens Cecilies grundige arbejde med J.V. Blochs *Nogle grammaticalske bemærkninger om den Vester-jydske dialekt* (1837) vil blive publiceret ved en senere lejlighed.

På uddannelserne Lingvistik og Nordisk sprog og litteratur arbejder de studerende også med de jyske – og danske – dialekter. Ikke mindst fordi Kristoffer og jeg underviser hold i fag som Sproglig variation og Dansk som mangfoldigt sprog. Vi publicerede i den forbindelse et par

relevante artikler i [Medie- og Kommunikationsleksikon](#) (se [Dialekt](#) og [Metoder i dialektforskning](#)), ligesom der på sigt kommer relevante og opdaterede artikler på lex.dk, hvor jeg er blevet fagansvarlig for emnefeltet ‘jysk’. Om ikke andet, så smitter vores indsats af på mange interessante projekter, som de studerende engagerer sig i. Således har Lingvistikstuderende Geertje Graehn og Charlotte S. Bilde i deres bachelorprojekt arbejdet med feldstedsmål, og deres artikel “Tonale accenter i moderne felstedsmål” er et resultat heraf. Begge præsenterede desuden en poster ved [20. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog](#), der foregik i Århus 10.-11. oktober, og som altid tiltrækker kolleger og dygtige studerende fra hele Danmark – og udenfor Danmark.

Centret får også regelmæssigt gæster udefra, der er interesserede i Centrets samlinger og vores forskning. Således besøgte kollegerne fra Europa-Universität Flensburg Andre Hermann og Samantha Litty os sidst i april; de var interesserede i at se vores manuskripter og båndsamling med oplysninger om sproget i den dansk-tyske grænseregion fra det 19. århundrede. De holdt også et oplæg om projektet [Visibilizing Normative Regional Historical Multilingualism \(ViNoRHM\)](#) for vores kolleger i forskningsenheden Sprog og samfund, som Kristoffer er tovholder på. I dette nummer giver de en lille forsmag af deres studier, og læserne kan derfor godte sig med ‘ølnavne’ som indikatorer for gruppetilhørsforhold. Det er forresten også første gang i *Ord & Sags* historie, at vi publicerer en artikel på engelsk!

Andre, mere faste gæster på Centret, er ph.d.-studerende Kirstine Boas, der fortsat undersøger, hvordan der produceres og opfattes meningsfulde varianter af fynsk. I sommer færdiggjorde hun sit speciale (*Hvorfor) taler de fynsk på Fyn?* med et særdeles godt resultat. Kirstine fortsætter sine studier de kommende år, bl.a. har hun lavet en såkaldt kliktest. Her skulle respondenter lytte til nogle korte lydklip og klikke hver gang, de mente, de kunne høre, hvor den, de lyttede til, kom fra. Hermed testede hun bl.a. om nogle sprogligt karakteristiske træk er mere markante end andre. Dette studie præsenterede hun på [ICLaVE \(International Conference on Language and Variation in Europe\)](#), hvor hun også præsenterede en poster om at *performe* en lokal (fynsk) identitet. Mette-Marie, Kristoffer og jeg præsenterede ligeledes vores forskning, og det har resulteret i udvidelse af vores

netværk. Centrets anden faste gæst, Yonatan Goldshtein, præsenterede også sin forskning på konferencen; han er de kommende år ansat som postdoc på Københavns Universitet, hvor han, sammen med kollega Nicolai Phraao, skal undersøge forholdet mellem unge thyboers sprogholdninger og den egn, de bor i.

Centrets tre frivillige, Kirsten Lyshøj, Inge Friis og Ingeborg Christensen, er ligeledes faste gæster på Centret, og de arbejder 1-2 gange om ugen aktivt med digitalisering af Centrets spørgelistesamling. Kirsten har i år bidraget med artiklen “Fra arkiverne” om et bryllup på Als ‘i oldemors tid’.

Arbejdet med *Jysk Ordbog* fortsætter også derudad, og vi er nået i begyndelsen af M-. Således er Viggo Sørensen i gang med at redigere *magt* og *magte*, som fx i et område mellem Århus og Randers kan bruges som *majt med det*, dvs. ‘pyt med det’. Viggo beretter fra redaktionen i sin artikel “låge – luge: Ét eller to ord?”. Imens er Ove Rasmussen i gang med opslagsordet *magej*, der udelukkende optræder i Sønderjylland og bruges dernede i udtryk om ‘at have et godt greb om noget’. Begge emeritusser passer deres redaktion, året rundt, stort set alle arbejdsugens formiddage! Torben Arboe er i gang med den sidste skuffe i lø-, herunder *løfte*, men er ellers aktivt involveret i [Foreningen Thybomål](#), hvor han er blevet fungerende formand. Han har året igennem holdt foredrag om sin *Thyordbog* og *Thy-udtaleordbog*, som begge er i genoptryk. Torben er medlem af den videnskabelige komité bag [EUROPHRAS 2025](#), der finder sted 19.-22. maj her på Aarhus Universitet. Endelig er han bestyrelsesmedlem i Modersmål-Selskabet, som bl.a. udgiver bøger om de danske dialekter, se fx en kort omtale af en af selskabets nyere udgivelser, *Michaels ABC på wæjlbomål*, på side 88. Torben har desuden skrevet artiklen “Fra aks på mark til neg i lade eller stak”, som er inspireret af hans bidrag til en kommende antologi med en fælles artikel om *høst* i forskningsnetværket [LexText](#).

I år har Mette-Marie og jeg arbejdet med vores podcastserie *På godt jysk*, som vi fik en bevilling til fra Aarhus Universitets Forskningsfond. Vi har været på en fælles rundrejse gennem Centrets samlinger, ligesom vi har været på indsamlingsarbejde på Københavns Universitet hos vores kolleger på Center for Dansk Dialektforskning. Vi har optaget en masse superinteressant materiale om forskning i de danske dialekter, og vi er i fuld gang med at redigere det til de enkelte

afsnit i serien. Vi har haft stor hjælp af praktikant Maja samt projektets studentermedhjælp, Helene S. Knudsen, der både har hjulpet med at redigere optagelserne og de transskriptioner, der hører til de lydprøver på dialekt, som hvert afsnit indeholder. Mette-Marie og jeg står for tilrettelæggelse af podcastens enkelte afsnit, men med god hjælp fra de enkelte gæster. Det første afsnit udkommer inden jul, se omtalen “På godt jysk – nu kommer vores podcastserie” på side 86-87.

Mette-Marie har i løbet af året været dybt engageret i formidling af sin egen og offentliggørelse af andres forskning i jyske dialekter i forskellige kanaler. Således redigerer hun Centrets egen hjemmeside, jysk.au.dk, som hun i de forgangne år har genopbygget og nu løbende opdaterer i forhold til fx nye ord i *Jysk Ordbog* og vores aktiviteter på og især uden for Centret. Hun er bl.a. sammen med Kristoffer redaktør på sprogbloggen [Lingoblog](#), hvor der efterhånden er en del opslag om dialekt. For eksempel indførte Mette-Marie i sommer “Den jyske sommerbrevkasse”, der bl.a. har et opslag om [sebbedejesten](#); hun er også medredaktør på tidsskriftet *Scandinavian Studies in Language*. Kristoffer har udover undervisning været travlt optaget af forskellige variations- og kontaktlingvistiske studier. De kommende år fører de ham til Utrecht, Nederlandene, hvor han som international postdoc skal studere nederlandsk-kreolsk fra Dansk-Vestindien, takket være en [Carlsberg-bevilling](#).

Endelig turnerer jeg stadig med min Tænkepause *Jysk*. Alle steder er tilhørerne rigtig interesserede og dybt begejstrede for jysk dialekt, og de fortæller gerne fra deres sproglige hverdag. En beretning om et af besøgene kan læses på [Lingoblog](#) fra den 24. december. Samme interesse finder vi også hos vores studerende (se ovenfor) og vores samarbejdspartnere, herunder Centre for Humanities Computing, og især Kristoffer Laigaard Nielbo og Peter Bjerregaard Vahlstrup, og vores fælles interesse om at få digitaliseret vores omfattende samlinger, så både vi selv på Centret og kolleger og andre interesserede i jysk sprog og kultur uden for Centret kan anvende dem til forskellige forskningsprojekter. Og mens vi nærmer os julen, er det måske et *ek'så reng* udgangspunkt for det nye år, der står på spring. I ønskes hermed alle en god jul og et godt nytår!

Inger Schoonderbeek Hansen, december 2024